

Ստեփանոս Սխենցու բացայայտ վկայութիւնը ազաւաղ եւ անհիմն մեկնաբանութեամբ: Եթէ Հ. Ա. այն գրութիւնը պաշտպանէր որ բարբառների բացատրման էէր Ե. դարում, ինչպէս հետազոտում, կարելի է համաձայնել: Բայց հիմնովին բացասել, ոչ մի բանաւոր հիմք: Նոյն խակ իր բերած քաղաւածներում նկատուում են աշխարհաբարի հետքերը, ինչպէս ստորագրականի ղեղջը և ներկայի դարձածութիւնը ստորագրականի իմաստով «(եթէ զայ ինձ», «ես ոչ սպանանեմ»)»: Ինչպէս և մեկնենք բարբառների ծագումը, պէտք է ընդունինք որ այս խնդրում առաջնակարգ ղեր են ունեցել աշխարհ ընկնները: Եթէ հայ զանգուածը բաւական ոյժ է ունեցել հարկադրելու իր լեզուն երկրի կենտրոնական մասերում, ուր հոժ մեծամասնութիւն է կաղմել, նրա աղղկեցութիւնը համեմատաբար տկար պէտք է լինէր ծայրագաւտներում, ուր բնակչութիւնն աւելի խառն էր: Այս հանգամանքը արդարացնում է հիմնովին եղերական բարբառների գոյութիւնը: Հ. Ա. հնարաւորութիւն ունի ղիտելու թէ ինչպէս երևանի բարբառը հետղհեաէ և ղերթէ առտիճանաբար փոխուում է Ղարաբաղի (Արցախի) բարբառին, անցնելով Սխիանի բարբառից ղէպի Տաթեւի և այնտեղից ղէպի Եուշի:

Նորագոյն բարբառների մասին նոյնպէս Հ. Ա. այն կարծիքն է յայտնում որ նրանք ոչ յառաջ քան 9-12 դարեր են ծագել: Բայց ղժրախտաբար ղի բացատրում թէ որոնք էին այն նոր աղղակները, որ յանկարծ ծուատեցին նախկին միապաղաղ լեզուն ղանաղան բարբառների: Թ-Ժ- դար համեմատաբար պայծառ ղրջան է Հայոց պատմական անցեալում, երբ փոքր նախարարական տները միանում են խոշոր կենտրոններ ստեղծելու և իրանք անհետանում մեծ միութեանց մէջ: Հ. Ա. ի տեսակէտը այս խնդրում անհատական է, ղոնէ մերը ղէ. և այն փաստաբանութիւնը, որ բերում է ինպատ իր տեսութեան, ի վիճակի է որոշելու բարբառների Terminus ad quem, բայց ոչ a quo:

Բարբառների գոյութիւնը ժխտելուց յետոյ, երբ անցնում է Նորայրի տեսութեան սակեղարեան ղորս կարգի հեղինակութեանց վերաբերեալ, և արդարացի քննութեան է ենթարկում և Նորայրի տեսութիւնը, նրա

ղիտած տարբերութիւնները վեր ածելով պարզ ոճաբանական խորութեանց, յանկարծ նահանջում է բռնած ղաղից և ընդունում որ կային եղնիկեան և Կորիւնեան բարբառներ: Այս ևս մեր տեսակէտը ղէ:

Աշխատութեան այն մասը որ նուիրած է ժամանակակից բարբառների նկարագրութեան և ղասաւորութեան ղատ աւելի պէտք է բարձրացնէին ղաշխատութեան արժէքը, եթէ աւելի մանրամասն լինէր: Հ. Աճառեան այս կալուածում կատարեալ տէր և տիրական է: Ոչ ոք ղղիտէ նրա նման մեր բարբառները: Ո՛րքան ցանկալի կը լինէր, որ այս մասը աւելի ղոխ լինէր, ստորաբաժումները լիովին թուած հանղերձ հընչաբանական և ղեաբանական ղատկութիւններով, քանի որ բարբառները կորստեան վտանղի առաջ են կանղնած և հետաղային անհնարին պիտի ղառնայ նրանց ուսումնասիրութիւնը:

Ձերկարեմ այլևս: Նկատողութիւններս յոյց են տալիս որ Հ. Ա. ի երկը իրապէս կարեւոր է և արժանի Ձերղ Սրբաղնութեան քաջալերութեան և ղնահատման: Ձեմ կարծում, որ ղայտնածս կարծիքները օտարտի թուին Ձեղ, ղստահ եմ, որ նոյնանման տղաւորութիւն է ղործել նաև Սըրբաղնութեանղ վերայ:

Մնամ սղասաւոր պատրաստակամ Ամենաղաալիւ Հայրութեանղ, ղարղալիր ողջիւնօք

միշտ անձնուէր
Ն. ԱՊՈՆՏ

23 Օգոստոսի 1934
Երիւսալ

ԽՈՐՀՈՒՐԳ ԵՒ ԽՕՄԵ

Ժամանակի վերաբերմամբ աղան. ղսանվ մեր միկ վայրկեանը, առանց ընղումներս անոր արժիքը. ղրողումք որ ժամերը ղոպղոռեն և անղսող ղուրս ելենև մեր ղեոքերեն... ղներեմք որ մեր միկ օրը սանի, առանց ասուարղներս մեր ժամօրոքիւններուն և առաքիմոքիւններուն ղանղը: